

POZITÍV TENDENCIÁK AZ ÚJ PSZICHOAKTÍV SZEREK ÜGYÉBEN?!

1. Előzmények

Arról előbb a szűkebb szakma, majd a széles közvélemény is hamar értesülhetett, hogy Budapesten, azon belül is Józsefvárosban a kábítószer-probléma átalakult a 2010-et követő években. A klasszikus szereket (heroin, kokain, extasy, speed, marihuana, gombák, stb...) felváltották az először dizájner drognak, majd új pszichoaktív szernek nevezett anyagok. Korábban a hatóságok évtizedeken keresztül végezték akkor szélmalomharcnak tűnő munkájukat, igyekeztek minél több kábítószerrel lefoglalni (kivonni a piacról, ahogyan a szakzsargon fogalmazott), illetve a terjesztésben részt vevő hálózatok tagjait és a fogyasztókat eljárás alá vonni.

Nemcsak a hatóságoknak volt egyszerűbb feladata akkoriban: a fogyasztók is tudhatták, hogy milyen szerrel van dolguk. A marihuána-használó egyetemista tisztában volt vele, hogy ha buli előtt elszív egy marihuánás cigarettát, akkor hogyan fogja magát érezni, mennyi ideig tart a hatás, mely képességei fognak romlani. A diszkórajongó fiatal is ismerte az extasy hatásait. Tudta előre, hogy sok folyadékot kell fogyasztania a használat során, tisztában volt vele, hogy másnap nyugtalan lesz. A heroinista élete is nagyobb biztonságban volt, tájékozott volt a napi szükséges adag, az injektlások gyakorisága, a „házipagos ártalomcsökkentés” vonatkozásában. Ha betartották azt a szabályt, miszerint a csoportos „belövés”-ek alkalmával egyvalaki mindig tiszta marad – felmerülő probléma esetén tudja értesíteni a mentőket – sokéves, adott esetben évtizedes drogkarriert lehetett „átvészelni”. Ezek a jelenségek mára eltűntek. A drogterjesztők egy merőben új stratégiát kezdtek el alkalmazni, ugyanis a hatóságok Európában és Dél-Amerikában egyre jobb eredményeket értek el a drogterjesztés elleni küzdelemben, nem ment ritkaságszámba a több tonnás lefoglalás sem. Természetesen ez a drogokhoz való hozzáférhetőséget csak ideig-óráig csökkentette, azonban a bűnszervezeteknek jelentős kárt okozott. Az új stratégia az lett, hogy – döntően Kínában – vegyészek folyamatosan új pszichoaktív hatású szereket fejlesztettek ki. Ezen szereket megalkotásakor tipikusan az ismert kábítószer molekuláiból indultak ki, feltételezve, hogy kisebb változtatással a tudatmódosító hatás megmarad, az így kialakított új szer viszont nem szerepel a kábítószer-jegyzékeken, ezáltal a hatóságok nehezen vagy nem tudnak fellépni ellenük.¹

Különbség észlelhető a szerek beszerzési útjai tekintetében is. A 444. hu újságírói leforgattak egy dokumentumfilmet, aminek során végigvideózták, hogyan rendelnek az internetről új pszichoaktív szert, azt hogyan szállítja ki nekik egy futárszolgálat. Ezt követően a szert elfogyasztották, kimentek a Városligetbe a március 15-ei sokadalomba, és elmesélték élményeiket, melyeket a szerfogyasztás során átéltek. Így a széles közönség számára is nyilvánvalóvá válhatott, hogy nem csak a szerek összetételében, hanem azok fogyasztóhoz jutásában is radikálisan új jelenségek törtek utat maguknak. Az új

¹ Sivadó Máté: Jelenkori drogpolitika Magyarországon és Európában, tengerentúli kitekintéssel. PhD. értekezés. Debreceni Egyetem Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola. Debrecen, 2015

pszichoaktív szereket tartalmazó lista folyamatosan bővül, a forgalmazó internetes oldalak és a hagyományos dílerek persze mindig azt állítják, hogy az általuk kínált szer nem szerepel még rajta. Ez a terjesztésben megvalósult változás nyilvánvalóan még jelentősebb vidéken. Bár Szécsi Judit és munkatársainak kutatásaiból – melynek legfontosabb megállapításait később bemutatom - tudjuk, hogy minden egyes általuk vizsgált szegregátumnak megvan a maga dílere, de mennyivel egyszerűbb és olcsóbb a dílert megkerülve, az elsődleges forrásból rendelni a kívánt szert.

Egy ideig úgy tűnhetett, hogy a korábbi, hajléktalanságban vagy ahhoz közeli szociális helyzetben élő intravénás drog fogyasztók álltak át az új szerekre, azok olcsósága és vélt vagy valós legalitása okán. Ezért is koncentráldott ez a probléma Budapest VIII. kerületében. Majd 2015-ben adott hírt a sajtó egy dokumentum videóval² miszerint a budapesti hajléktalanok jelentős része a kannás bor fogyasztásáról áttért az új pszichoaktív szerekre. A riportban előnyként említik az érintettek, hogy míg a napi boradagjuk öt-ezer forintba került, addig ezek a szerek kettőezer forintból egész napos módosult tudatállapotot okoz. Másrészről nem tapasztalták az kannás bor fogyasztása után rendszeres reggeli rosszulleteket, gyomorproblémákat sem.

Kevesen gondoltak rá előzetesen – pedig visszanezve nagyon logikus következmény – hogy az új pszichoaktív szerek elindulnak hódító útjukra Magyarország leszakadt térségeibe, azokon belül is a marginalizálódott, szegregálódott településrészekre. Mi jellemzi ezeket a helyeket? Rossz lakáshelyzet, alacsony iskolázottság, magas munkanélküliség, alacsony jövedelmi viszonyok, rossz egészségügyi állapot, alacsony várható életkor.³ Visszanezve semmi meglepő nincs abban, hogy az új típusú pszichoaktív szerek „zajos siker”-t arattak az említett közösségekben.

A drogproblémát aktuálisan mindig a fiatalok problémájának látja a társadalom. Ha visszanezünk az említett szegregátumokra, minden kutatás azt mutatja, hogy a legális vagy annak vélt tudatmódosítás jelentősen felülreprezentált. Ez a felülreprezentáltság amúgy nem kis dolog Magyarországon, ahol egy-millió felett van az alkoholisták, kettőszáz-ezer felett a gyógyszer függők (altató, nyugtató, szorongásoldó) száma.

2. Az ELTE TÁTK kutatása

Szécsi Judit – Sik Dorka 2015-ben és 2016-ban végeztek kutatást egy hátrányos helyzetű járás három kiválasztott településének szegregátumaiban, szociális munkás szakos egyetemi hallgatók bevonásával. Az etnográfiai jellegű terepmunka során a résztvevő megfigyelés és az interjúzás módszerét alkalmazták. Tapasztalataik szerint a vizsgált területeken a legális és illegális droghasználat felülreprezentált, különös tekintettel az újfajta pszichoaktív szerekre. Az újfajta pszichoaktív szereket a fiatal generációk használják általában 10–12 éves kortól, elsősorban rekreációs céllal. Számos interjúalany azonban a függőségre utaló magatartás-mintázatról számolt be. A legális és illegális szerek használata (életprevalenciája) erősen az országos és a nagyvárosi átlag felett van. A kutatás tapasztalatai alapján a fiatalok fele használ valamilyen designer drogot. A többgenerációs

² Csak egy lövés a tengerpart http://index.hu/video/2015/06/10/hajlektalan_dizajnerdrog/ (Letöltés ideje: 2017.07.21.)

³ Éppen ezeket a tényezőket emeli ki a szerző tanulmányában, melyek fontos indikátorok a bűnüldözés erőforrásainak adekvát és hatékony elosztásával és reagálásával kapcsolatban. Lásd: Vári Vince: A Data Envelopment Analysis alkalmazása a bűnüldözés relatív hatékonyságának hazai modellezésére. Pécsi Határőr Tudományos Közlemények XVI. Pécs, 2015. 191-201. o.

szerhasználat az újfajta pszichoaktív szerek tekintetében ezen települések szegregátumaiban nem jellemző. A generációk közötti különbségek a szerválasztás tekintetében megmaradtak. A fiatalok, egészen korai időszaktól inkább az úpszokat használják. A három település szegregátumaiban intravénás használat nem volt az adott időszakban.

Jelentős a vizsgált település lakói körében a különböző szerekkel, hatásaival, következményeivel kapcsolatos általános tudatlanság. A szenvedélybetegségekkel foglalkozó intézmény, szakember a prevencióban és a kezelésben – a járásközpontban található sürgősségi kórházi ellátáson kívül – egyáltalán nincs, a szociális problémák orvoslásához pedig nem elegendő a megfelelő eszközökkel rendelkező szakember. Az interjúkból egyértelműen kiderült, hogy a munkanélküliség, a szegénység és a társadalmi kirekesztettség súlyos pszichés tüneteket okoz, a kiváltott frusztráció és kilátástalanság csökkentésére szolgál a különböző drogok fogyasztása.

A droghasználat egyéni döntés, ugyanakkor láttele a társadalmi állapotoknak. Ahol a gyerekek kitorési lehetősége szinte lehetetlen, ahol esély sincs a munkaerőpiacon elhelyezkedni, és a közmunka jelenti az egyetlen munkalehetőséget, és ahol ennyire jellemző a nyomor és jövőnélküliség, mint ezeken a településrészekben, ott az olcsó, gyorsan ható szerek játszva teret nyernek. A kistelepüléseken az alacsony társadalmi státuszhoz köthető droghasználat tehát elsősorban nem drogprobléma, és nem egyéni élethelyzetekre visszavezethető probléma.⁴

3. Periféria Egyesület és a Debreceni Egyetem közös kutatása

A Periféria Egyesület és a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kar Nyíregyháza Szociális Munka Kutatócsoport közös kutatást végzett Csengerben, Baktalórántházán, Nyírmadán és Mátészalkán, vizsgálva a helyi 14-25 éves lakosok rizikómagatartásait, többek között dohányzási, alkoholfogyasztási, és drogfogyasztási, ezen belül az új pszichoaktív szerek fogyasztási mintázatait. A vizsgált célcsoport a helyi cigánytelepek lakói és gyermekvédelmi gondoskodásban élők, továbbá a velük foglalkozó szakértők. Az interjúk során az alanyok nagyon alacsony arányban vállalták fel saját drogfogyasztásukat, bár a „többiek”-ről épp ellenkező véleményen voltak. Az interjúkból kitűnik, hogy 12-13 éves kortól szinte az egész populációra jellemző a bódulatfüggőség. Mindenki használ valamilyen szert, hogy meneküljön a valóságból. Hogy ki milyen, az leginkább generációs kérdés, illetve attól függ, hogy mennyire jut hozzá az egyén az internetes rendelés lehetőségéhez. A kutatásból kitűnik, hogy a tudatmódosító szerek használatának oka ezen társadalmi szegmensekben a kilátástalanság, illetve az ez elől való menekülés. Nem látnak esélyt arra, hogy kitorjenek szociokulturális közegekből, mélyszegénységben élnek, illetve a szüleik ugyanezt csinálják csak alkoholt és gyógyszereket felhasználva.⁵

4. Az új típusú szerek új típusú hatásai

Kassai Szilvia, Pintér Judit Nóra, Rác József kutatást végeztek a szintetikus kannabionidokkal kapcsolatban. Többek között rehabilitáción lévő használóktól „elsőkézből” származó élménybeszámolókat rögzítettek. A kutatás tanulsága az volt, hogy

⁴ Szécsi Judit – Sik Dorka: Szerhasználat egy hátrányos helyzetű járás szegregátumaiban Esély 2016/2. 115-131. o.

⁵ Fábán Gergely – Szoboszlai Katalin – Hüse Lajos (szerk.): A társadalmi periférián élő gyermekek és fiatalok rizikómagatartásának háttere. Periféria Egyesület. Nyíregyháza, 2017

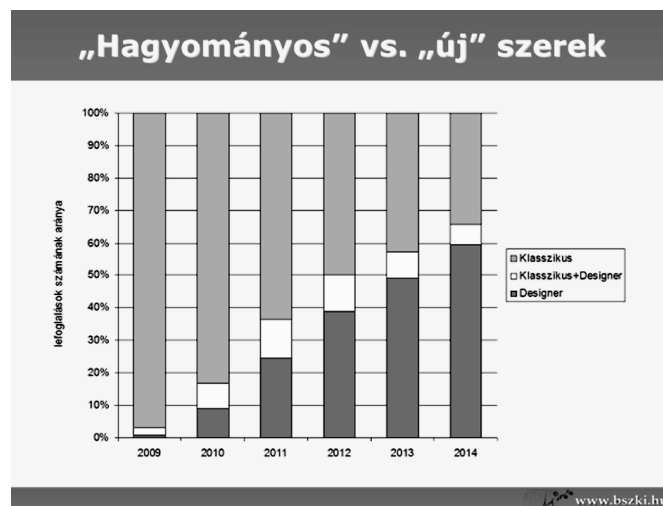
egyetlen korábban ismert „klasszikus” drogra sem hasonlító, döntően súlyosabb, veszélyesebb mentális jelenségeket tapasztalnak a fogyasztók.

Az egyik ilyen hatás egyfajta paranoid észlelés, melynek során az elfogyasztott szert fenyegetőnek, veszélyesnek, mérgezőnek érzik a fogyasztók. Másrészt az interjúalanyok beszámoltak kiszámíthatatlan hatásokról, pozitívból negatívba változó élményekről, melyeket korábbi, más szerekhez kötődő szerhasználatuk során nem, vagy sokkal kisebb mértékben tapasztaltak. A szintetikus kannabionid függők a beszámolók szerint a használat egy későbbi szakaszában a szert, mint irányítót érzik, amely egyrészt meghatározza a cselekvésüket, másrészt a fogyasztó ezáltal nem érez felelősséget a szerfogyasztás során tanúsított magatartásáért.

A beszámolóiban egy olyan folyamat jelenik meg, amelyben a drog először társaságot ad, később elmúlik ez a rekreációs fogyasztás iránti vágy és a szerhasználat „felerősíti” az egyénben az érdektelenséget a szociális kapcsolatok iránt. A használó személyisége aszociálissá válik. Érdekes élmény a szer társként, barátként való észlelése, „aki ott van mindig”. Új típusú tapasztalás, hogy néhány alkalmas használat után már függőségről, megvonási tünetekről számolnak be a használók, amit korábbi szerhasználatuk során nem tapasztaltak.⁶

5. Tendenciák az új pszichoaktív szerekkel kapcsolatban

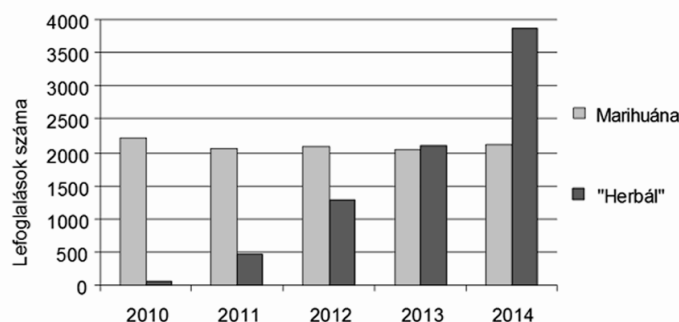
Az új pszichoaktív szerek 2009-ben jelentek meg Magyarországon, de akkor még alig volt belőlük. A rendőrség által lefoglalt szerek között évről-évre nőtt ezek aránya, 2014-ben már minden lefoglalt tudatmódosító 60 százaléka volt ilyen, a marihuána, a speed, a heroin, a kokain, és minden más hagyományos szer 40 százalék alá szorult vissza.⁷

⁶ Kassai Szilvia, Pintér Judit Nóra, Rácz József: A szintetikus kannabinoid termék használat élménye: interpretatív fenomenológiai analízisen alapuló kutatás In: *Psychiatria Hungarica*. – 2015/4. 372-388. o. https://www.researchgate.net/publication/310761753_A_szintetikus_kannabinoid_termek_hasznalat_elmenye_interpretativ_fenomenologiai_analizisen_alapulo_kutatas (Letöltés ideje: 2017.07.30.)

⁷ Csesztregi Tamás előadása. „HERBÁL PARA” konferencia. 2015.06.11. Kossuth Klub, Budapest

„Fűpiac”

www.bszi.hu

A világ legnagyobb kábítószeres felmérést, a Global Drug Survey-t (GDS) 2015-ben 50 országban végezték el. A szintetikus kannabisz, a "herbál" fogyasztásában Magyarország volt a második az ötven ország közül.⁸

A 2016-os vizsgálatok szerint az új pszichoaktív szerek térhódítása csökkent, sőt kis mértékben visszafordult. Ennek egyik oka, hogy sok korábban „C” listás szer felkerült a kábítószerlistára. Másik oka, hogy ezen szerek sokszor szélsőségesen kedvezőtlen hatásairól a fogyasztók mára már széles körben értesültek. Így megkockáztatható az a következtetés, hogy mára a fogyasztás visszaszorult a súlyos függőségben szenvedők és a súlyos nyomorban élők körébe. Erre utal a klasszikus kábítószerek, elsősorban a marihuána előretörése a lefoglalási adatokban.

6. Az új pszichoaktív szerek büntetőjogi szabályozásának tendenciái

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 283/B. §-ában „Visszaélés új pszichoaktív anyaggal” című új tényállást állapított meg, amely 2012. március 1-én lépett hatályba. Itt kerül először említésre a büntetőjogi rendelkezések között az új pszichoaktív anyag fogalma. A hatályos rendelkezések egészen 2014. január 1-jéig kizárólag az új pszichokatív anyagokkal kapcsolatos olyan kínálati magatartásokhoz (országba behoz, onnan kivisz, ország területén átvisz, előállít, kínál, átad, forgalomba hoz, azzal kereskedik) társítottak büntető jogkövetkezményeket.⁹ A 2013. évi CLXXXVI. törvény 118. § (3) bekezdése módosította a 2012. évi C. törvény 184.§-át. Így annak 184/B.§-ában a megszerzés, tartás útján történő keresleti oldali, azaz fogyasztói magatartás

⁸ <http://www.globaldrugsurvey.com/the-global-drug-survey-2015-findings/> (Letöltés ideje: 2017.07.31.)

⁹ Ritter Ildikó: A kábítószerpiac új kihívásai, figyelemmel az új pszichoaktív anyagok elterjedésére (B/1.26.) Kutatási beszámoló, Országos Kriminológiai Intézet. Budapest, 2015.

Forrás: http://www.okri.hu/images/stories/kutatok/ritterildiko/a_kabitoszerpiac_uj_kihivasai_kutjel_2015.pdf (Letöltés ideje: 2017.07.31.)

megvalósításához is büntető jogkövetkezményeket társított a jogalkotó 2014. január 1-től. Ekkor még a jogalkotó egy éves szabadságvesztéssel rendelte büntetni a fogyasztói típusú magatartást. A büntetőeljárás törvény értelmében így lehetőség volt a vádemelés elhalasztására. A hatályos ma szabályozás már nem fenyegeti büntetőjogi büntetéssel a csekély mennyiséggel visszaélő fogyasztót.¹⁰ A szabályozás átkerült a Szabálysértési törvénybe, aminek 153/B.§-a az *Új pszichoaktív anyaggal kapcsolatos szabálysértés*. Aki csekély mennyiséget meg nem haladó új pszichoaktív anyagot megszerez vagy tart, szabálysértést követ el. E § alkalmazásában az új pszichoaktív anyag csekély mennyiségűnek minősült, ha a készítmény legfeljebb 10 gramm tömegű új pszichoaktív anyagot tartalmaz. Ezt a szabályozást a jogalkotó 2017. évi XXXIX. törvény 57. §-ával módosította, miszerint az új pszichoaktív anyag csekély mennyiségű, ha annak tiszta hatóanyag-tartalma a 2 gramm mennyiséget nem haladja meg.

7. Befejezés

A szakmai és társadalmi reakciókat jól tükrözi Bucsek Gábor a BRFK vezetőjének nyilatkozata: „A rendőrfőkapitány fontosnak ítélte az iskolai prevenciót, ugyanakkor arra is felhívta a figyelmet, hogy az elmúlt négy évben jelentősen átalakultak a szokások: az új típusú szerek a társadalom minden rétegében megjelennek és akár halállal is járhatnak. Ezeket nullára kell visszazorítani”¹¹

Sose gondoltuk volna korábban, hogy a klasszikus kábítószeres ismételt előretörése örömmel fogja eltölteni a szakembereket. Láthatjuk, hogy ezek az új típusú szerek gyakorlatilag kezelhetetlenek. Mindig gyorsabban keletkeznek újak, mint ahogy a szabályozás reagálni tud rájuk. Ráadásul olyan új típusú veszélyeket rejtenek, melyek ismeretlenek számunkra. Mire kiismerhetnénk egy szert, megtanulhatnák a fogyasztók, hogyan kell viszonylagos biztonsággal fogyasztani, illetve megtanulhatnák az egészségügyi dolgozók, hogyan kell például a túladagolást kezelni, addigra már felkerül a szer a kábítószer listára, egyúttal ki is kerül a forgalmazott szerek közül, helyt adva egy újabbnak.

Az új típusú szerek a korábban legvérmesebb legalizáció-ellenes nézeteket valló büntetőjogászokat is elgondolkodtatja, hogy nem lenne-e a kisebb rossz választása, szabályozott keretek közé vonni néhány tudatmódosító szer használatát.

¹⁰ Ujváry István: Tudnivalók az új pszichoaktív anyagok szabályozásáról. http://members.iif.hu/ujvary/Drugs/Ujvary2013_C-jegyzek-leiras-20130731.pdf (Letöltés ideje: 2017.07.31.)

¹¹ Jelentősen csökkent a drogszemét és a gőcpontok száma Józsefvárosban Magyar Idők <http://magyaridok.hu/belfold/jelentosen-csokkent-drogszemet-es-gocpontok-szama-jozsefvarosban-1353385/> (Letöltés ideje 2017.07.30.)